שלח ב

א. בפירושו עה"פ [1] "והאנשים אשר שלח משה לתור את הארץ וישבו וילינו עליו את כל העדה להוציא דבה על הארץ" מעתיק רש"י את התיבות "וישבו וילינו עליו" ומפרש: "וכששבו מתור הארץ הרעימו עליו את כל העדה בהוצאת דבה אותם אנשים וימותו" (כדלקמן ס"ב).

ופירשו המפרשים [2] שרש"י בא לשלול שלא נפרש "וישובו": שהמרגלים חזרו עוה"פ — פעם שני' [3] — להרעים את בנ"י על משה, אלא שפי' הוא "וכששבו מתור הארץ הרעימו עליו את כל העדה בהוצאת דבה"; שמ"ש "וישבו" פירושו "כששבו מתור הארץ", וכל הפסוק הוא חזרה על מ"ש כבר, בתור הקדמה למ"ש אח"כ "וימותו וגו' " — היינו ש"והאנשים אשר שלח משה גו' (הם) וימותו גו' ".

והכרחו של רש"י לפרש כן [4]: באם עיקר חידוש הכתוב הוא שהלינו את בנ"י שנית, הו"ל להתחיל בזה ולכתוב "וישובו האנשים גו' וילינו עליו גו'"; וכיון דמתחיל "והאנשים אשר שלח משה גו' וישובו וילינו גו' " משמע שעיקר חידוש הכתוב הוא בנוגע ל"האנשים" — ולא בשאר הענינים שבפסוק זה, ולכן מפרש: שהאנשים (ובתור מאמר המוסגר — מבאר עוונם) — אשר שלח משה לתור את הארץ, וכששבו הרעימו עליו את כל העדה — "וימותו גו' " [5].

אבל עפי"ז צלה"ב:

א) כל המסופר כאן כבר ידוע ממ"ש לפנ"ז [6]. [באם נפרש ששבו פעם שני' והרעימו, ה"ז חידוש פסוק זה. אבל לפי פרש"י שהמדובר בההרעימו ש־לפנ"ז] הרי כל הכתוב מיותר. וכהקדמה להפסוק שלאחריו — לספר עוונם שהוא הסיבה ד"וימותו" — הרי כ"ז מובן מהקודם.

ב) לפי"ז הו"ל לרש"י להעתיק רק תיבת "וישבו" ולפרש "וכששבו מתור הארץ" ולא יותר.

ג) מאי קמ"ל רש"י במ"ש "הרעימו עליו את כל העדה בהוצאת דבה" — הרי זה נאמר בפירוש בהפסוק.

ד) מה מוסיף רש"י בסיומו "אותם אנשים וימותו"?

אין לומר דבא לשלול "כל העדה" שהזכיר לפנ"ז — כי זה מפורש בכתוב "וימותו האנשים מוציאי גו'". גם דוחק גדול לומר — שכיון שארך מאמר המוסגר הנ"ל — "חוזר על הראשונות" [7] ומבאר שכ"ז הקדמה ל"וימותו", כי לפירושו "כששבו מתור הארץ כו'"

---

1) פרשתנו יד, לו.

2) גו"א עה"פ. ספר הזכרון (להר"א בקראט הלוי) עה"פ.

3) וכמו שפי' בחזקוני עה"פ.

4) וכ"פ בס' הזכרון. וראה לקמן הערה 16.

5) וראה בס' הזכרון שמתרץ את הוא"ו ד"וימותו".

6) וכקושיית האוה"ח, אלשיך, ועוד. ומה שתירץ האוה"ח שהכתוב בא להשמיענו הטעם למה מתו תומ"י (אף שבכלל הקב"ה מאריך אף), כי הי' אצלם ה' דברים המרומזים בהכתוב — הרי: א) אין מזה (אפילו) רמז בפרש"י. ב) אי"ז ע"ד הפשט, כ"א ע"ד הרמז וכו'.

7) ע"ד פרש"י וארא ו, ל.

— כ"ז מובן ואין רש"י צריך לכותבו בפירוש [9].

ב. אח"כ ממשיך רש"י (באותו הדיבור): "כל הוצאת דבה לשון חנוך דברים שמלקיחים לשונם לאדם לדבר בו כמו [10] דובב שפתי ישנים וישנה לטובה [10] וישנה לרעה. לכך נאמר כאן מוציאי דבת הארץ רעה שיש דבה שהיא לטובה" [11].

בפשטות קשה לרש"י מש"כ אח"כ "(מוציאי) דבת (הארץ) רעה", וכאן כתוב "(להוציא) דבה (על הארץ)" בלי הוספת "רעה" — וע"ז מתרץ ש"דבה" כל דבור במשמע "וישנה לטובה וישנה לרעה, לכך נאמר מוציאי דבת הארץ רעה שיש דבה שהיא טובה".

אבל עפ"ז אינו מובן:

א) מקום פי' זה הי' צ"ל בפסוק הבא, כי שם מתעוררת הקושיא: למה מוסיף "רעה".

ב) גם את"ל (מאיזה טעם) ששייך הוא לתיבה "דבה" שבפסוק דילן — הרי בפשטות אין קשר בין פי' "דבה" עם מש"כ רש"י בתחלת דיבור זה — וא"כ הי' צריך רש"י לפרשו בדיבור בפ"ע — להעתיק תיבת "דבה" ולפרשה: כל הוצאת דיבה כו'.

ג) למה כופל רש"י עוה"פ בסיום פירושו "שיש דבה שהיא לטובה", הרי כבר כתב "וישנה לטובה וישנה לרעה"?

ג. הביאור בכ"ז:

נוסף על הנ"ל, שכוונת רש"י לשלול שלא נפרש "וישבו וילינו", שהלינו שנית — הנה בעיקר בא לתרץ ה' קושיא האמורה: כל הכתוב מיותר, כי אין בו חידוש.

ועוד בא לתרץ קושיא נוספת בפסוק דילן: בדברי הקב"ה למשה בפרשה זו מדגיש שהתלונה שהלינו המרגלים היתה על הקב"ה, וכמפורש [12] "עד מתי לעדה הרעה הזאת [המרגלים [13]] אשר המה מלינים עלי גו'", וכן מפורש

---

8) בפשטות הי' אפ"ל שכוונת רש"י לפרש שמ"ש "וימותו האנשים וגו'" — הכוונה לאותם האנשים הנזכרים בפסוק זה [כי ממשמעות הכתובים יש מקום לומר שאינם אותם האנשים (וכפי' הרא"ש — הובא בב"י שבהערה 23) דאל"כ "האנשים" פעם ב' ל"ל, וגם למה חוזר עוה"פ "מוציאי דיבת הארץ רעה" — אבל ראה לקמן בפנים ס"ד], ועפ"ז תומתק הדגשת רש"י "אותם".

אבל אין לומר שזהו עיקר כוונת רש"י בתיבות אלו, כי א"כ הו"ל לרש"י לפרשו עה"פ "וימותו גו'" ולא כאן על התיבות "וישובו וילינו עליו".

9) שה"ש ז, י.

10) ומה שהקשה הרמב"ן (ומביאו גם הטור הארוך) ממ"ש (משלי י, יח. כה, י) "וכוציא דבה הוא כסיל" ו"דבתך לא תשוב" — הרי שם א"צ לפרש "רעה" כי בא בהמשך להנאמר לפנ"ז בקרא (ראה פרש"י ומצו"ד שם) ומובן הוא מעצמו.

11) עפ"ז מובן דיוק ל' רש"י ריש פרשתנו "לפי שלקתה על עסקי דבה שדברה באחי" (דלכאורה הול"ל "על שדברה באחי" — ל' הכתוב — ותו לא) — כי רצונו להדגיש שדבה — סתם — דברה באחי', לא דבה רעה, דהרי כל מה שאמרה הי' אמת (וגם "לא נתכוונה לגנותו" (פרש"י בהעלותך יב, א)), אלא שהיא חשבה שאי"ז רצוי — ולפי האמת "יפה עשה" (פרש"י שם, ד. וראה פרש"י שם, ח), ואעפי"כ נענשה, כי"ש המרגלים שהיו צריכים להמנע מלדבר על א"י. (ואעפ"כ לא פרש"י כן שם בפירוש — כי א"י"ז נוגע לפי' הפשט של הכתוב ההוא).

12) יד, כז.

13) פרש"י שם.

בנוגע לשאר בנ"י [14] "אם גו' לכל העדה הרעה הזאת הנועדים עלי גו' " — ובפסוק זה נאמר "וישבו וילינו עליו גו' ", על משה?

ואף שבפועל הלינו גם על משה, כמ"ש [15] "וילנו על משה ועל אהרן כל בני ישראל גו' " — הרי: א) גם אהרן בכלל (ובשוה, לכאורה, למשה), וכאן מזכיר רק את משה. ב) ועיקר: פשוט שעון התלונה על הקב"ה חמור יותר מהתלונה על משה. ומדוע מדגיש הכתוב שהלינו את כל העדה עליו — על משה [16]?

ומכיון שרש"י בא לתרץ (גם) קושיא זו לכן מעתיק גם התיבות "וילינו עליו" [17].

ועוד: נקודת התירוץ בפרש"י ב־כוונת כל הכתוב — מבוארת ע"י התיבות "וילינו עליו" (כדלקמן), ולכן מעתיק רש"י גם תיבות אלו.

ד. והביאור בזה: כתוב זה בא לתרץ קושיא פשוטה: בהפסוקים ש־לפנ"ז מבואר איך שחרה אף ה' בבנ"י, עד שאמר "אכנו בדבר ואורשנו" [18], ואעפי"כ פעל משה ע"י תפלתו ש־הקב"ה אמר "סלחתי כדבריך" [19], שלא ימותו תיכף, אלא במשך הארבעים שנה, ועד ש"לא מת אחד מהם פחות מבן ששים וכו'" [20] — וא"כ למה לא הועילה תפלתו של משה גם בנוגע להמרגלים שלא ימותו תומ"י [21] עוד באותו יום (וכדמוכח ממ"ש אח"כ [22] "וישכימו בבקר וגו'" — דע"פ פש"מ כל הכתוב קודם לזה (כולל "וימותו האנשים וגו'" [23]) אירע באותו יום).

---

14) יד, לה.
15) שם, ב.
16) וגם קושיא זו — ראי' (לרש"י) שאין פי' הכתוב שהלינו עוה"פ את בנ"י — דהרי שינה הכתוב וכתב כאן עליו.
17) ומעתיק תיבת "וישובו" — לפרשה ולשלול הפי' "וישובו" הלינו עוה"פ, וכנ"ל. ואף שב' ענינים אלו [(א) ש"וישבו" אין פי' — עוה"פ. ב) לתרץ ה"עליו" (וכוונת כל הכתוב)] הם ב' ענינים נפרדים, והו"ל לרש"י לפרשם בב' דבורים נפרדים, כידוע — מ"מ ה"ה תלויים זב"ז (כבהערה הקודמת).
18) יד, יב.
19) שם, כ.
20) פרש"י שם, לג.
21) ומה שתי' האוה"ח הוא ע"ד הרמז כו' (ראה לעיל הערה 6).
22) יד, מ.
23) כן הוא ע"פ פשש"מ (ראה תשובות הרא"ש — הובא בב"י וב"ח או"ח סתק"פ). אבל ע"פ ההלכה מפורש בטושו"ע (שם ס"ב, וכ"ה בסוף מגלת תענית) שמתו בי"ז באלול (וראה ב"י שם — ובאה"ט שם סק"ג שמתו בז' באלול, וכן מפורש בתיב"ע), ועפ"ז הפסוקים לו־לח הם מאמר המוסגר (כדי לסיים ספור הנעשה במרגלים עצמם).
— וראה לקו"ש כרך ח' ע' 298 שעפ"ז מובן מ"ש בתניא ספכ"ט "לא הראה להם מרע"ה שום אות ומופת כו'", ע"י"ש. ולהעיר שלא קאי אדה"ז בשיטת הב"י ("שמיד נשתרבב לשונם כו' והיו מתמצים בחולאים רעים עד ז' באלול"), כי א"כ ראו מיד איך נשתרבב לשונם והתחילו החולאים — וג"ז הוא אות ומופת.
ופי' הב"י הוא עפ"י המכילתא (בשלח (טז, יג) שהובא בפרש"י בהעלותך יא, כ) ש־"הרשעים אוכלין ומצטערין שלשים יום וה־כשרים כו' ", אבל לפי הספרי (שם. פרש"י שם) "הכשרים מתמצים על מטותיהם משא"כ הרשעים" — אין לומר שהמרגלים יהיו מתמצין כו'.
ולפי הספרי צ"ל שכאן מתו מיד — או שגם לשונם לא נשתרבב מיד*. וגם זהו — בזא"פ — יסוד אדה"ז בתניא.

*) וי"ל דגם להמכילתא אין מוכרח

לכן מוסיף הכתוב כהקדמה למ"ש „וימותו גו' ", ש„והאנשים אשר שלח משה וגו' וישבו וילינו עליו את כל העדה גו' ", היינו שהם נתכוונו לחלוק על משה עצמו[24], ולכן לא הועיל משה בתפלתו לפעול בעדם[25], וכהכלל שכבר כתבו רש"י לפנ"ז[26] „אין קטי־

גור נעשה סניגור"[27], וגם, דנים לאדם „מדה כנגד מדה"[28].

וזהו שפרש"י על התיבות „וישבו וילינו עליו" — „הרעימו עליו את כל העדה בהוצאת דבה, אותם אנשים וימותו" — היינו שכל הכתוב בא להגיד ש(רק) האנשים האלו הרעימו עליו, ולכן, הם שמתו תומ"י, כי עבורם לא הועילה תפלת משה.

ואף שגם בנ"י הלינו על משה, כמ"ש[29] „וילנו על משה גו' כל בנ"י גו' " — הרי לא נתכוונו בזה לחלוק על משה עצמו, כ"א רק שחששו ש־מביאם „לנפול בחרב וגו' ", משא"כ המרגלים, שנתכוונו לחלוק על משה[29*], כנ"ל.

---

24) כדמוכח מכתוב זה עצמו, שאינו כותב שהלינו על הקב"ה. ועפ"ז יומתק מ"ש רש"י (ריש פרשתנו) „שלקתה על כו' שדברה באחי' ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר" — ולכאורה מאי נפק"מ כאן בחי דברה, והרי העיקר שדברה דברים בלתי רצויים, ונענשה, והם לא לקחו מוסר? אלא שרש"י מדייק להגדיל חטאם*: מרים דברה באחי', במשה, הנה לא זה בלבד שלא לקחו מוסר בכללות הענין שאין לדבר דבורים כאלו, כ"א שגם דברו באותו אדם שדברה היא, כי כנ"ל, גם הם הלינו על משה. [ואעפ"כ הועילה תפלתו של משה על מרים כי היא „לא נתכוונה לגנותו" של משה, כ"א טעתה בסיבת הנהגתו, וכלעיל הערה 11, משא"כ המרגלים].

25) וי"ל שלכן מתחיל הכתוב „וה־אנשים אשר שלח משה", אף שכבר ידוע שמשה שלחם — להדגיש שהשליחות היתה ע"י משה (ולא ע"י הקב"ה (פרש"י ריש פרשתנו)), ובמילא כשמעלו בשליחותם מעלו במשה.

26) אחרי טז, ד. וראה ברכות נט, א. וש"נ. ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ב. יומא פ"ז

27) ואף שבנוגע האומר אחטא ואשוב, שאין מספיקין בידו לעשות תשובה (יומא פה, ב) — שג"ז מטעם „אין קטיגור נעשה סניגור" (ראה אגה"ת פי"א) — אומרים ש־„אם דחק כו' מקבלין תשובתו" (אגה"ת שם) — וכן מובן גם בפשטות הענינים כי אין לך דבר העומד בפני תשובה גדולה עכ"פ (ראה בראשית ד, יג. פרש"י בראשית ו, יד) — מ"מ כ"ז הוא רק כשה„קטיגור" וה־„סניגור" הם באותו האדם עצמו, משא"כ בנדו"ד הרי ה„סניגור" הוא (תפלת) משה, „קטיגור" הם (הניגוד למשה שב)המרגלים. ועפ"ז מובן זה שאפילו בעבודת יוהכ"פ דכה"ג בקה"ק — תכלית השלימות דתשובה — אין קטיגור דבגדי זהב — נעשה סניגור.

28) פרש"י בפסוק שלאח"ז. אבל יודע הוא מכבר מפרש"י נח ז, יא. יתרו יח, יא. נשא ה, כה. ועוד.

29) יד, ב.

*29) ועד"ז הי' ג"כ במחלוקת קורח

לומר שנשתרבב מיד — כ"א רק שנצטערו ומן — עד חודש ימים, וילמוד סתום מן המפורש בשלו.

ועפ"ז יש לקשר: להסור (ואדה"ז) שמתו בי"ז — עפ"ז החודש ימים מתחילים לא מיד, משא"כ להב"י דמתו בז' צ"ל שמיד נשתרבב לשונם.

*) ולכן גם משנה ל' הכתוב „ותדבר . . במשה" וכותב „באחי' " — דאין את מקפיד על אחותו „חצי בשרו" ובכ"ז נענשה ורשעים הללו כו'.

ע"פ הנ"ל יובן בטוב טעם המשך ב' הכתובים (וגם — למה כופל בפסוק השני "מוציאי דבת הארץ רעה", אף שבפסוק הראשון כתוב כבר "להוציא דבה על הארץ"): בפסוק הראשון לא אירע בהסיבה שגרמה מיתת המרגלים, כ"א — למה לא הועילה תפלת משה (ומש"כ "להוציא דבה על הארץ", הרי זהו רק סיפור המציאות, איך "וילינו" ע"י שהוציאו דבה על הארץ). ובהמשך לזה, בפסוק השני, בו מפרש "וימותו האנשים", מבאר מה היתה הסיבה שגרמה למיתתם — "מוציאי דבת הארץ רעה", וכאן הכוונה[30] — שבזה התנגדו להקב"ה, וכנ"ל דחטא ההתנגדות להקב"ה חמור יותר מההתנגדות למשה[31] (אף שרק ע"י התנגדותם ל-משה לא הי' יכול משה להתפלל עלי-הם) — ולכן כופלו עוה"פ בפסוק הב'.

ה. אבל צלה"ב:

מכיון שכל כוונת הכתוב היא לבאר ש"וילינו עליו", כנ"ל, ולא לבאר סיבת מיתתם, הרי הי' מתאים יותר, שלא להזכיר בפסוק הא' את העון שבשבילו מתו, דהרי זה כאלו הכתוב מדגיש (גם) כאן סיבת מיתתם דוימותו — שבא תיכף לאח"ז, היפך כוונת הכתוב [ואף שבפועל "הרעימו עליו" ע"י "להוציא דבה על הארץ", הדרך המק-ראות בכ"מ לפרש גם במקום שמובן מעצמו — מ"מ מאחר שע"י הוספת תיבות אלו יש מקום לטעות, הי' מתאים יותר שלא להזכירו].

לכן מוסיף רש"י תומ"י (באותו הדיבור): "כל הוצאת דבה לשון חנוך דברים כו' וישנה לטובה וישנה לרעה" — היינו שאין מוזכר בהכתוב ענין דעון, כ"א סיפור דברים: איך "וילינו" — ע"י דיבור (סתם); בסגנון אחר: בכוונה דייקה התורה וכתבה דיבה (סתם) — שישנה לטובה כו' — כי בתוכן כתוב זה אף אם היו מליגים עליו ע"י דבור טוב, ג"כ הי' מבואר למה לא תועיל תפלת משה עליהם; כי "אין קטיגור נעשה סניגור", כו' כנ"ל.

ומביא רש"י ראי' ע"ז[32]: "לכך נאמר כאן מוציאי דבת הארץ רעה", היינו שמזה שבפסוק שלאח"ז מפורש "רעה", ושם הרי כוונתו, כנ"ל, להגיד סיבת מיתתם לכן הוצרך לכתוב "רעה"[33] — הרי מזה ראי' שבכתוב זה שאין כתוב "רעה", אין בזה מש-מעות של העון שעשו, ומובן שאין כוונתו להגיד סיבת מיתתם, כ"א למה לא הועילה תפלת משה. וזהו שכפל

ועדתו שלאח"ז "ויקהל עליהם קורח את כל העדה" (קורח טז, יט).

30) עפ"ז יומתק מה שפסוק הא' ה"ה בסגנון של סיפור, שהלינו את בנ"י על משה "להוציא דבה על הארץ", ובפסוק הב' ה"ה בסגנון תואר המרגלים, שהם היו "מו-ציאי דבת הארץ רעה" — כי בפסוק הא' רק מבאר איך "וילינו עליו", משא"כ בפסוק הב' שמבאר טעם מיתת המרגלים — מתאר מהותם, שלכן נתחייבו מיתה.

31) ולכן כסיבת מיתתם נאמר "מוציאי דבת הארץ רעה" — התנגדות ל(ציווי) הקב"ה (ולא על משה).

32) וגם: מכיון שכבר הוצרך לפרש פי' "דבה", מבאר שעפ"ז מובן בדא"ג גם טעם השינוי בין ב' הפסוקים.

33) ובכתוב (יג, לב) "ויוציאו דבת הארץ" בלא הוספת רעה (אף ששם נוגע שהי' לרעה) — כי תומ"י מפרש הכתוב לאמר גו' — תוכנה של הדיבה (וראה באר מים חיים על פרש"י שלנו).

רש"י ומסיים "שיש דבה שהיא לטובה", כוונתו בזה לכתוב הא' — שאין מודגש בו טיב הדבור, וגם אם היתה דבה לטובה הי' מובן למה לא הועילה תפלתו.

ו. הוראה בעבודה:

אי' בתקוני זהר[34] "אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא", ואמרז"ל[35] "אין דור שאין בו כמשה" — ומובן שכמו שהי' משה רבינו מתפלל בעד כאו"א מבנ"י, ודאג עבור כאו"א[36] (עד שהקב"ה בחנו בזה בהיותו "רועה את צאן גו'"[37]) — כן הוא באתפשטותא דמשה שבכל דור[38], שדואגים ומתפללים[39] עבור כאו"א מבני ישראל שבדורם.

והנה אף שבודאי ישנם כו"כ שיכולים להתפלל בעצמם תפלה שלימה[40] וכו', ואדרבא כאו"א מ"ע מה"ת שיתפלל ע"ע[41], מ"מ גם הם זקוקים לתפלת "משה" שבדורם. והטעם: "ראשי אלפי ישראל כו' הם בחי' ראש ומוח כו'"[42], ולכן מובן שכמו שהוא בגשמיות, דכשיש חסרון וכאב בא' מאברי הגוף נרגש הוא בראש ומוח דוקא, כן הוא ברוחניות, שהתפלה עבור הקומה שלימה דבנ"י לכל ה' אברים שלה הוא ע"י המוח והראש[43] — משה שבדור. ועוד זאת: תפלת היחיד מתעלית ע"י המשה שבדור, להיותו ממוצע המחבר[44] בנ"י להקב"ה, וכמש"נ[45] "אנכי עומד בין ה' וביניכם".

ולמדים דבר זה מאופן ההנהגה דמשה רבינו: בנ"י נטו מדרך הישרה עד שנגזרה עליהם הגזירה ד"אכנו גו'", ומכיון שהי' "דור דיעה"[46] — שייכים למדריגת מרע"ה[47] — בודאי שהיו גדולים בעבודת ה' — כולל בעבודת התפלה, מ"מ רק משה רבינו ע"י תפלתו הוא שפעל שלא זו בלבד שלא מתו תיכף, אלא עוד שחיו כולם עד ס' שנה — היינו שכמה מהם חיו עוד קרוב לארבעים שנה לאחר חטא המרגלים —

---

34) תס"ט (קיד, א). וראה תניא פמ"ב. ועוד.

35) ב"ר פנ"ו, ז.

36) וראה מנחות (סה, א): "משה רבינו אוהב ישראל הי'".

37) ראה שמו"ר פ"ב, ב. וראה לקו"ש כרך ח ע' 250 ואילך.

38) וראה פרש"י פנחס (כז, טז. שם, יח) — אודות יהושע: "סובל כאו"א לפי דעתו", "שיוכל להלוך נגד רוחו של כאו"א".

39) ולהעיר ממרז"ל (ב"ב קטז, א): כל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים. וראה תענית (ח, א): אם ראית דור שהשמים משתכין כנחשת מלהוריד טל ומטר כו' ילך אצל חסיד שבדור וירבה עליו בתפלה כו'.

40) להעיר מברכות (יד, סע"ב) עומ"ש שלימה. טור ושו"ע אדה"ז (מהד"ק) ס"ב (והשמיט תפלין). פע"ח וסי' האריז"ל בתחלתו. ועוד.

41) רמב"ם ריש הל' תפלה. וראה שו"ע אדה"ז סקי"ו ס"ב.

42) תניא פ"ב.

43) ראה שו"ת חת"ס חאו"ח סי' קסו.

44) ראה תורת שלום ע' 158.

45) ואתחנן ה, ה.

46) ראה ויק"ר פ"ט, א. במדב"ר פי"ט, ג. וש"נ.

47) ראה ע"ח ש' הכללים פי"א. ש' הפסוקים ר"פ שמות. ובכ"מ. ובלקו"ת בהעלותך (לא, ד): שש מאות אלף רגלי דור המדבר היו תלמידיו שהיו ג"כ מבחי' יסוד אבא שהוא בחי' ביטול וזהו אשר אנכי בקרבו שמשה הוא בחי' מה ואין.

[ולא חיי צער, כ"א חיים טובים בגשמיות וברוחניות — שהרי במשך כל השנים הי' להם לחם מן השמים[48], ומים מבארה של מרים[49], וענני ה' כבוד שהלכו עמהם להרוג את הנחשים ועקרבים ולגהץ בגדיהם[50] — וגם ברוחניות היו במדרי' נעלית ביותר[51].

עד"ז הוא בנוגע למשה שבכל דור, שהוא הוא הדואג עבור כאו"א והוא הוא המתפלל ופועל ע"י תפלתו — המשכת כל טוב[52] בגשמיות[53] וב־רוחניות.

(משיחת ש"פ שלח תשל"ב)

---

48) בשלח טז, לה.

49) פרש"י חקת כ, ב.

50) פרש"י בהעלותך י, לה. עקב ח, ד.

51) ראה לקוטי לוי יצחק (אגרות ע' שנח ואילך) בפי' מרז"ל (ב"ב עג, סע"ב) „אחוי לך מתי מדבר כו' ודמו כמאן דמיב־סמי"; וכידוע הפי' (עשרה מאמרות מאמר חקו"ד ח"ב פ"ח) במרז"ל (סנה' קח, א) „דור המדבר אין להם חלק לעוה"ב" — „שאין להם צורך לעוה"ב".

52) להעיר מתורת הבעש"ט במרז"ל (ברכות יז, ב. וש"נ) „כל העולם ניזון בשביל חנינא בני" — כי שביל הוא צינור שפתח צנור ושביל השפע (כתר שם טוב ח"א סי' ה'*. וראה אור תורה נח (ה, ג). בחקתי מג, ב ואילך).

53) לקו"ת ד"ה בהעלותך עה"פ מאין לי בשר (לא, ד).

---

*) ראה ביאור על תורה זו הנעתק בהערות וציונים לכש"ט שם.